

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 6 mars 1941 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anvisande av medel för utlämnande av krislån jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 7 februari 1941 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 61, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

att till Avsättning till fonden för krislån till jordbrukare under nionde huvudtiteln anvisa

dels å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett anslag av 5,000,000 kronor;

dels ock å riksstaten för budgetåret 1941/42 ett anslag av 5,000,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till vad propositionen därom innehåller.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 184 av herr *Andersson, Alfred*, likalydande med II: 245 av herr *Svensson* i Ljungskile, vari hemstälts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 61 angående krislån måtte

dels sänka lånemaximum till 1,500 respektive 3,000 kronor,

dels medgiva att bidrag eller lån utan motprestation få utlämnas i särskilt ömmande fall,

dels ock i övrigt beakta de synpunkter, som framföras i motionerna;

2) II: 95 av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår till statsbidrag åt mindre bemedlade jordbrukare för inköp av stråfoder anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionerna, hänvisas till dessa.

Genom beslut den 8 november 1940 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla tre utredningsmän för att verkställa utredning rörande ackords- och stödlån för jordbrukare m. m. Med stöd av detta bemyndigande tillkallade departementschefen samma dag såsom utredningsmän ledamoten av riksdagens första kammare generaldirektören A. R. Wohlin, tillika ordförande, hovrättsrådet H. E. Anderberg samt dåvarande

ledamoten av riksdagens andra kammare lantbrukaren O. S. Tornegård. Utredningsmännen, vilka antagit benämningen 1940 års utredning om jordbrukets skuldsättning, ha med skrivelse den 16 januari 1941 överlämnat betänkande med förslag till kungörelse om krislån till jordbrukare.

Över betänkandet ha efter remiss utlåtanden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, egnahemsstyrelsen och statens livsmedelskommission.

Utredningens förslag.

Utredningens förslag innebär i huvudsak följande.

För att bispringa jordbrukare, som på grund av felslagen skörd råkat i sådana svårigheter, att han är i trängande behov av ekonomiskt bistånd böra möjligheter öppnas att erhålla lån av statsmedel på fördelaktiga villkor. Dessa s. k. krislån böra beviljas för inköp av utsäde, gödningsämnen, fodermedel, kreatur eller annat, som erfordras för jordbruksdriftens upprätthållande eller, i fall sådant inköp redan skett, för betalning av överhängande gäld. Lånen böra i regel icke få överstiga 3,000 kronor. Lån må dock kunna, då synnerliga skäl därtill äro förhanden, beviljas intill 5,000 kronor. Lånen böra vara räntefria och böra kunna beviljas även utan att låntagaren lämnar pant eller borgen. Återbetalning av lånen bör kunna ske genom att förbättringsarbeten utföras å den av låntagaren brukade fastigheten. Såsom förbättringsarbeten till gäldande av krislån må ej godkännas andra arbeten än sådana, vilka syfta till höjande av jordbrukets avkastningsförmåga eller förbättring av de hygieniska förhållandena å egendomen och vilka kunna av låntagaren utföras utan att åsamka honom utgifter för anskaffning av redskap eller material i sådan omfattning, att syftet med lånet därigenom äventyras. Den tid, inom vilken förbättringsarbete skall vara utfört, må ej bestämmas längre än till dess fem år förflutit från lånets beviljande. Förbättringsarbeten må ej föreskrivas i större omfattning än som motsvarar det beviljade lånets belopp. Det åligger låntagare att inom tre månader efter den för förbättringsarbetets avslutande bestämda tidpunkten avgiva skriftlig försäkran, att arbetet blivit utfört inom föreskriven tid i överensstämmelse med godkänd plan och kostnadsberäkning. Sådan försäkran skall vara till riktigheten bestyrkt av egnahemsombud, jordbrukskonsulent, vandringsrättare, ordförande i styrelsen för hushållskrets eller god man vid lantmäteriförrättning. Har förbättringsarbete fullbordats inom utsatt tid, skall den däremot svarande delen av lånet anses återbetald. I den mån lånets gäldande genom förbättringsarbeten ej medgives, skall lånet återbetalas genom amortering med en femtedel om året med början 1942. Brister låntagaren i fullgörande av vad som åligger honom i avseende å förbättringsarbete, skall den låntagaren medgivna rätten att till gäldande av lånet eller del därav utföra förbättringsarbete vara förfallen, och låntagaren har i sådant fall att omedelbart inbetala den del av lånet, som, om förbättringsarbete icke föreskrivits, skolat vara till betalning förfallen.

Den av utredningen förordade låneverksamheten skall under egnahemsstyrelsens tillsyn omhändervhas av egnahemsnämnderna. Inköp som skola ske för beviljat lånebelopp skall förmedlas av vederbörande egnahemsnämnd, som därvid äger anlita sakkunnigt biträde av hushållningssällskapets tjänstemän. Ansökan om krislån skall göras hos egnahemsnämnden före den 1 september 1941 och bör åtföljas av styrkta uppgifter angående skördeutfallet år 1940 å den av sökanden brukade fastigheten samt rörande de omständigheter i övrigt, som sökanden vill åberopa. Då lån beviljas, skall tillika föreskrift meddelas rörande lånets användning och sättet för dess utbetalande. Belopp, som avses skola användas för inköp av utsäde, gödningsämnen, fodermedel, kreatur m. m., skall genom egnahemsnämndens försorg utbetalas till vederbörande leverantör. Låntagare, som önskar återbetala lånet eller del därav genom förbättringsarbete, har att senast tre månader efter lånets beviljande inkomma till egnahemsnämnden med arbetsförslag jämte plan och kostnadsberäkning över arbetet. Det skall åligga egnahemsnämnd att övervaka, att gäldenär fullgör sina skyldigheter i avseende å honom beviljat lån. Egnahemsnämnd må uppsäga krislån till omedelbar betalning, där det finnes, att låntagaren genom oriktig uppgift föranlett lånets beviljande eller att han använt lånebeloppet för annat ändamål än som avsetts, eller om låntagaren visar försumlighet att erlægga föreskriven amortering eller annorledes bryter mot vad honom enligt avgiven skuldförbindelse åligger. Uppsägning må även ske när sådana förhållanden inträffat att låntagaren med hänsyn till det med lånet avsedda syftet uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta det samma. Sker uppsägning av lån skall å lånet gäldas ränta efter fem procent om året från och med uppsägningsdagen. Fråga om avskrivning av lån skall underställas Kungl. Maj:t.

Utredningen har ansett att ett belopp av 10,000,000 kronor kommer att bli va behövt för låneverksamheten. Av detta belopp har utredningen föreslagit att 3,000,000 kronor böra beviljas å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 och återstående 7,000,000 kronor å riksstaten för budgetåret 1941/42. Särskilt kostnadsanslag för låneverksamheten har icke ansetts erforderligt, då det kan antagas, att verksamheten av egnahemsstyrelsen och egnahemsnämnderna kan bedrivas inom ramen av denna organisations allmänna omkostnadsanslag. Särskilda kostnader för krislåneverksamheten synas icke behöva uppkomma i annan mån än som belingas av det biträde, som enligt vad förut anförts förutsättes komma att lämnas av personer utanför egnahemsorganisationen. För sådana mindre betydande kostnader torde efter Kungl. Maj:ts bestämmande det allmänna låneanslaget kunna anlitas.

Såsom framgår av vad förut anförts, avses krislånen icke skola komma till användning för reglering i allmänhet av en nödställd jordbrukares skulder. På vissa håll i landet, särskilt inom Gotlands län och på Öland, torde emellertid missväxten i många fall ha orsakat ett sådant betryck, att behov av hjälp även till sanering av skuldbördan förefinnes. Utredningen har ansett, att för dylika fall stode de nuvarande ackords- och hjälplånen till buds och borde enligt utredningens mening komma till användning.

Framför allt den senare låneformen borde i det av missväxten orsakade, tillfälliga krisläget få i ökad utsträckning anlitas i angivna syfte. Det borde i anslutning härtill övervägas, i vad mån en sådan ökad användning av ackords- och hjälplånen påkallade anvisande av ytterligare medel för ändamålet, eventuellt redan å tilläggsstat för innevarande budgetår. Det ökade anlitage av ackords- och hjälplånen, som sålunda förordades, betingades av ett tillfälligt krisläge. Utredningen har emellertid understrukt att den icke härmed velat föregripa den omprövning av frågan om jordbrukets skuldreglering, som utredningen framdeles enligt direktiven har att företaga. Uppenbarligen borde ej den omständigheten, att en sökande visar sig vara i behov av en mera omfattande ekonomisk sanering, utgöra hinder för honom att komma i åtnjutande av den nu föreslagna krislånehjälpen. Krislån borde sålunda kunna utlämnas även om i det särskilda fallet behov av ackords- eller hjälplån föreläge.

Yttrandena.

Det av utredningen framlagda förslaget har tillstyrkts av lantbruksstyrelsen, egnahemsstyrelsen och statens livsmedelskommission. Statskontoret har avstyrkt förslaget.

Departementschefens anförande.

Skördeutfallet för år 1940 var, såsom utredningen framhållit, i genomsnitt betydligt under medelnivån för de senaste åren. Inom vissa trakter och å vissa brukningsdelar kan skördeutfallet nära nog betecknas såsom missväxt. För att bistå de av det dåliga skördeutfallet mest drabbade jordbrukarna ha redan vissa statliga åtgärder vidtagits. Jag erinrar härvid om möjligheterna att erhålla dels statsbidrag för utrensning av tuberkulos inom nötkreatursbesättningar och för inköp av stråfoder inom vissa delar av landet, dels ock rabatter vid inköp av foderspannmål och utsäde. I samband med beviljande av medel för inköp av stråfoder anvisades även ett anslag till bestridande av transportkostnaderna för stråfoder till vissa orter. Emellertid torde, oaktat redan vidtagna statliga hjälpåtgärder, flerstädes i landet ha uppstått svårigheter för jordbrukarna att anskaffa de kontanta medel, som erfordras för jordbrukets bedrivande. Även om en stegring av priserna å jordbruksprodukter ägt rum, har detta icke kunnat hjälpa dem, som haft litet eller intet att sälja. Man kan således icke bortse från att den felslagna skörden medfört en avsevärd minskning i inkomsterna från jordbruket med därav följande svårigheter att erhålla likvida tillgångar. Skulle hjälp härutinnan icke kunna erhållas, torde i samband med vårbrukets igångsättande uppstå betydande svårigheter att anskaffa utsäde, gödningsämnen och andra driftsförnödenheter för jordbruket. Likaså torde svårigheter uppkomma att betala förfallna arrendavgifter och annuiteter å lån. Där nedslaktning av nötkreatur i större om-

fattning måst ske på grund av foderbristen, torde de för kreaturen influera likviderna ha medfört en tillfällig lättnad i betalningssvårigheterna, vilka emellertid bli så mycket mera kännbara, då inköp av djur skall ske. Under sådana förhållanden synes, därest staten icke träder hjälpsamt emellan, kunna befaras en viss nedgång i jordbrukets produktion. I likhet med utredningen och flertalet av de hörda myndigheterna anser jag med hänsyn härtill, att ytterligare bistånd bör lämnas de jordbrukare, som drabbats av felslagen skörd. Utredningen har föreslagit, att detta bistånd bör lämnas på så sätt, att möjlighet öppnas att erhålla lån av statsmedel på fördelaktiga villkor. Utredningens förslag härutinnan kan jag biträda.

Såsom framgår av vad jag nyss antytt bör låneverksamheten avse att bispunga jordbrukare, som på grund av felslagen skörd råkat i sådana svårigheter, att de äro i trängande behov av ekonomiskt bistånd för att kunna anskaffa för jordbrukets drift erforderliga förnödenheter såsom gödningsämnen, fodermedel, utsäde eller kreatur. Därjämte torde såsom utredningen förordat krislån böra lämnas även i fall, där sådant inköp redan skett, för betalning av överhängande gäld. Härunder torde jämväl böra inbegripas exempelvis skuld å oguldet arrende och förfallna annuiteter å lån. Utredningen synes mig i sin motivering ha uppdragit något för snäva gränser för låneverksamheten. En något friare prövning av de ändamål, vartill lån bör kunna beviljas, torde böra stå öppen för den myndighet som handhar verksamheten. Det bör beaktas att även om inköp av nyss berörda beskaffenhet icke varit behöfliga, svårigheter att skaffa kontanta medel för jordbrukets drift kunna uppkomma såsom en följd av den felslagna skörden. Vid beviljande av lån bör hänsyn även kunna tagas till att skörden under 1939 slagit fel. Givet är, att lån hjälpen endast bör lämnas där ett verkligt behov av hjälp föreligger. Lånen böra såsom utredningen framhållit i regel endast medgivas i de fall då det konstaterats, att lånesökanden till följd av hög skuldsättning och därmed förenade betalningsplikter icke är i stånd att av egen kraft bestrida förutberörda för driftens uppehållande nödvändiga utgifter. Lånesökanden bör ha gjort vad på honom ankommer för övervinande av sina ekonomiska svårigheter. Såsom egnahemsstyrelsen föreslagit bör med jordbrukare likställas den som bedriver trädgårdsskötsel såsom självständig näring.

Rörande maximibeloppet för lån kan jag biträda utredningens förslag. Lån torde icke annat än i undantagsfall böra beviljas till högre belopp än 3,000 kronor. Föreligger emellertid synnerliga skäl därtill, bör lån till högst 5,000 kronor kunna medgivas. Vid beviljande av lån bör beaktas om lånesökanden tidigare erhållit hjälp av statsmedel i anledning av den felslagna skörden. Därest lån för nu ifrågakvarande ändamål skall bliva till hjälp för låntagaren torde detsamma böra lämnas räntefritt. Icke heller anser jag att säkerhet för lånen skall behöva fordras. Det klientel, som här kommer i fråga, torde i stor utsträckning icke vara i stånd att lämna någon fullgod säkerhet. Att uppställa krav på att säkerhet ovillkorligen skall ställas skulle under sådana förhållanden föranleda, att ändamålet med låneverksamheten

i viss mån förfelades. Emellertid bör såsom utredningen framhållit möjligheten att avkräva lånesökanden säkerhet icke vara utesluten.

I likhet med utredningen hyser jag starka betänkligheter mot att den nu förordade låneverksamheten anordnas i form av amorteringslån, vilket skulle medföra en ytterligare ökning av jordbrukets skuldbörda. Utredningen har för undvikande härav föreslagit, att man skall kunna medgiva att betalningarna av lån ske genom förbättringsarbeten å den jordbruksfastighet, för vars drivande lånet beviljas. Denna form för låns gäldande har redan prövats i fråga om de under åren 1932—34 utlämnade stödlånen och visat sig i stort sett medföra åsyftat resultat. Jag kan därför även på denna punkt biträda utredningens förslag. Emellertid anser jag, att dylika avbetalningar å krislån genom förbättringsarbeten böra medgivas högst intill ett belopp av 1,000 kronor för varje låntagare. I anslutning till vad utredningen anfört synes mest ändamålsenligt, att närmare föreskrifter icke upptagas angående de arbeten, som skola kunna godkännas för återbetalning av krislån. Det torde var tillräckligt, att vissa mera allmänna krav uppställas, avseende att arbetet skall syfta till höjning av jordbrukets avkastningsförmåga.

I de fall, då återbetalning av krislån genom förbättringsarbete icke kan ifrågakomma, torde såsom utredningen föreslagit amortering av detsamma böra ske. De av utredningen förordade amorteringsvillkoren synas kunna godtagas. Den föreslagna amorteringstiden av fem år kan visserligen synas väl kort, men med hänsyn till önskvärdheten av att ifrågavarande låneverksamhet avvecklas så snart ske kan torde amorteringstiden knappast böra bli av längre varaktighet. Av samma skäl synes någon amorteringsfri tid icke böra medgivas, utan amorteringarna torde böra taga sin början år 1942. Amorteringen bör för varje kalenderår erläggas före årets utgång. Skulle av särskilda orsaker behov av längre amorteringstid uppkomma, torde framdeles en förlängning kunna ske.

Den nu ifrågavarande låneverksamheten synes lämpligen kunna handhas av egnahemsnämnderna under egnahemsstyrelsens tillsyn. Såsom utredningen föreslagit bör ansvaret för verksamhetens behöriga bedrivande vila på styrelsen såsom det ledande och kontrollerande organet, under det att handläggningen i detalj av låneärendena samt beviljande av lån bör ankomma på egnahemsnämnderna. Dessa böra vid denna verksamhet rådgöra och samarbeta med hushållningssällskapens ledning och tjänstemän. Det är av vikt att så sker, då hushållningssällskapen i viss utsträckning handha livdjursförmedlingen i anslutning till utrensningen av tuberkulos inom kreatursbesättningar ävensom verksamheten avseende anskaffandet av foder. I enlighet med vad egnahemsstyrelsen i sitt yttrande framhållit bör klagan över nämndens beslut i låneärenden kunna föras hos styrelsen. Däremot anser jag onödigt, att låneärende, i vilket olika meningar kommit till uttryck inom nämnden, underställes styrelsen. Ett dylikt förfarande skulle medföra onödig omgång och försena den slutliga behandlingen av låneansökningen.

Mot den av utredningen föreslagna kontrollen av användningen av beviljade lånemedel har jag intet att erinra. Det bör emellertid tillses, att kontrollen icke verkar försenande på erforderliga anskaffningar.

I fråga om förfarandet vid ansökan om och beviljande av lån torde vad utredningen föreslagit i huvudsak kunna vinna tillämpning.

Såsom utredningen förordat bör krislån av egnahemsnämnd kunna upp-sågas till omedelbar betalning, där det befinnes, att låntagaren genom orik-tiga uppgifter föranlett lånets beviljande eller att lånebeloppet använts för annat ändamål än som avsetts eller om låntagaren visar försumlighet att erlægga föreskriven amortering eller annorledes bryter mot vad enligt skuld-förbindelse åligger honom. Uppsägning av lånet bör även få ske då sådana förhållanden inträffat, att låntagaren med hänsyn till det med lånet av-sedda syftet uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta detsamma. Upp-såges lånet, skall gäldas ränta efter fem procent från och med uppsägnings-dagen. Det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om avskrivning av lån, där så skulle finnas påkallat.

För att underlätta överblickandet av den föreliggande frågan torde ut-redningens förslag till författningsbestämmelser böra såsom *bilaga* fogas till protokollet (återfinnes sist i utskottets utlåtande).

Det är uppenbarligen förenat med stora svårigheter att göra något be-stämt uttalande rörande storleken av de medel som kunna bli behövligen för ifrågavarande låneverksamhets bedrivande. Jag vill emellertid förorda, att det av utredningen föreslagna beloppet av 10,000,000 kronor ställes till förfogande. Med hänsyn till att verksamheten snarast möjligt bör komma i gång och då ett stort behov av medel redan under innevarande budgetår kan väntas uppkomma, torde ett belopp av 5,000,000 kronor böra anvisas å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41. Återstående 5,000,000 kronor böra anvisas å riksstaten för nästkommande budgetår. Förevarande anslag torde böra konstrueras såsom anslag för avsättning till diversemedels-fond. Anslaget, som synes böra uppföras såsom obetecknat anslag, bör be-nämnas »Avsättning till fonden för krislån till jordbrukare». I likhet med utredningen anser jag icke erforderligt att särskilda medel anvisas för admi-nistrationskostnaderna. Skulle det visa sig, att arbetet med låneverksamhe-ten kommer att medföra behov av ökad arbetskraft eller av särskilda ex-penser, vilka icke kunna täckas av ordinarie tillgängliga medel för egna-hemsverksamheten, torde Kungl. Maj:t böra äga anvisa erforderliga belopp för ändamålet från de anslag, som anvisas för krislånen.

Det ogynnsamma skördeutfallet för år 1940, vilket inom vissa trakter tor-de kunna betecknas som missväxt, har såsom departementschefen erinrat redan föranlett vissa stalliga åtgärder för att bistå de därav hårdast drabba-de jordbrukarna. Emellertid anser utskottet i likhet med departementsche-fen, att en mera omfattande hjälpaktion bör igångsättas genom att ställa lån av statsmedel på fördelaktiga villkor till förfogande för de jordbrukare,

Utskottet.

som på grund av felslagen skörd råkat i sådana svårigheter att de äro i trängande behov av ekonomiskt bistånd.

De av departementschefen uppdragna riktlinjerna för den tillämnade låneverksamheten har utskottet funnit vara i stort sett ändamålsenliga. Emellertid är det vissa spörsmål, som utskottet ansett sig böra något närmare ingå på, bland annat på grund av de föreliggande motionerna.

I anledning av de likalydande motionerna I: 184 och II: 245 ha inom utskottet framförts olika meningar om vilka jordbrukare, som böra erhålla del av den ifrågasatta hjälpaktionen. En viss gränsdragning med avseende på jordbrukens storleksordning har sålunda förordats. Utskottet har emellertid stannat för att i huvudsak ansluta sig till utredningsmännens uppfattning i frågan. Hjälpen bör i enlighet härmed i främsta rummet avse innehavare av mindre och medelstora jordbruk, för vilka det dåliga skörderesultatet torde ha blivit särskilt kännbart. De större brukningsdelarna böra dock icke i detta sammanhang lämnas obeaktade. Den avgränsning av hjälpfallen, som i nu berörda avseende givetvis måste ske, bör grundas på prövning av förhållandena i varje särskilt fall.

I frågan om säkerhet för utlämnade lån har departementschefen i likhet med utredningsmännen ansett, att ställande av säkerhet icke skall behöva fordras, eftersom det klientel, som här ifrågakommer, i stor utsträckning torde vara ur stånd att lämna fullgod säkerhet. Möjligheten att avkräva lånesäkerhet bör dock icke vara utesluten. Inom utskottet har uppställts det kravet, att säkerhet borde avfordras i regel, varifrån undantag skulle kunna medgivas i särskilda fall. Därigenom skulle vinnas en viss och önskvärd garanti för att åtagna förpliktelser verkligen komme att fullgöras av låntagarna. Utan att vilja förringa värdet av nämnda synpunkt har emellertid utskottet ansett övertvägande skäl tala för den ståndpunkt departementschefen intagit. Denna biträdes sålunda av utskottet.

I detta sammanhang har utskottet uppmärksammat arrendatorernas ställning och möjlighet att få del av hjälpaktionen. Uppenbarligen skulle ett ovillkorligt krav på säkerhet försätta arrendatorerna i ett ogynnsamt läge i förhållande till andra jordbrukare. Med avseende på låntagarnas skyldighet att återbetala erhållna lån torde böra framhållas vikten av att denna icke bör få hindra arrendatorerna från att tillgodogöra sig lånen i fråga. Erfarenheten från stödlåneverksamheten och bostadsförbättringsverksamheten, där samma spörsmål inställt sig men synes ha fått en tillfredsställande lösning, torde härvidlag kunna giva erforderlig ledning så att icke låneverksamheten förfelas i vad angår arrendatorernas möjlighet att anlita densamma.

Rörande maximibeloppet för lån har departementschefen biträtt utredningsmännens förslag, att lån bör utgå med högst 3,000 kronor, dock att, då synnerliga skäl därtill föreligga, lånebeloppet må kunna höjas till 5,000 kronor. I de förutnämnda båda motionerna har föreslagits minskning av låne- maximum till 1,500 respektive 3,000 kronor, under motivering att sålunda

begränsat belopp skulle bättre överensstämma med småbrukarnas och småböndernas lånebehov. Utskottet anser visserligen för sin del, med hänsyn särskilt till önskvärdheten av att största möjliga antal nödställda jordbrukare kunna bispringas, att i regel lån ej bör beviljas till högre belopp än som i motionerna förutsatts. Då emellertid behjärtansvärda fall torde kunna framkomma, där större lånebelopp kunna erfordras, finner utskottet icke tillräcklig anledning att förorda nu ifrågasatta ändring i det framlagda förslaget.

Enligt utredningsmännens av departementschefen godtagna förslag har låntagare, som önskar återbetala lånet eller del därav genom förbättringsarbete, att senast tre månader efter lånets beviljande inkomma med förslag till sådant arbete. Såsom framhållits i meranämnda motioner torde angivna tidsfrist vara väl kort. Utskottet anser liksom motionärerna, att ifrågavarande tidrymd bör något utsträckas.

Slutligen ha i de föreliggande motionerna framlagts olika förslag om att ekonomiskt stöd borde i vissa fall kunna lämnas jordbrukarna utan återbetalningsskyldighet. I motionerna I:184 och II:245 har uttalats, att en del jordbrukare icke kunna bli verkligt hjälpta, om kravet på återbetalning i den ena eller andra formen skall vidhållas, samt påyrkats, att bidrag eller lån utan motprestation borde få utlämnas i särskilt ömmande fall. I den vid riksdagens början väckta motionen II:95 har föreslagits, att statsbidrag borde utlämnas till mindre bemedlade jordbrukare för inköp av stråfoder samt att för detta ändamål måtte anvisas 2,000,000 kronor. Utskottet vill icke bestrida, att fall kunna förekomma, där vederbörande jordbrukare icke ha utsikt att kunna fullgöra återbetalning av lån vare sig i form av förbättringsarbete eller amortering. Påpekas må emellertid, att departementschefen utgått ifrån att det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om avskrivning av lån, då så finnes påkallat. Med hänsyn jämväl till att understöd i bidragsform bör så vitt möjligt undvikas kan utskottet icke giva sin anslutning till de förslag av angivna art, som innefattas i motionerna. Vad vidare beträffar motionen II:95 torde även därmed avsedda syfte få anses ha blivit i viss mån tillgodosett genom vad utskottet här anfört.

Då det givetvis — såsom departementschefen anfört — är av förhållandena påkallat, att låneverksamheten snarast möjligt kommer i gång, förutsätter utskottet, att vederbörande myndigheter utan dröjsmål vidtaga sådana mått och steg att ansökningar om lån kunna skyndsamt behandlas.

Kungl. Maj:ts anslagsäskande för ändamålet har icke föranlett någon utskottets erinran.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

A. att riksdagen må till *Avsättning till fonden för krislån till jordbrukare* under nionde huvudtiteln anvisa

1. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett *anslag* av 5,000,000 kronor;

Jordbruksutskottets utlåtande Nr 9.

2. å riksstaten för budgetåret 1941/42 ett *anslag* av 5,000,000 kronor.

B. att motionerna I: 184 och II: 245 samt II: 95 må anses besvarade med vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 6 mars 1941.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Tjällgren, Granath, Alfred Andersson, Jacob Hansson, Mannerskantz, von Stockenström, Dahlström* och *Bondeson* samt

från andra kammaren: herrar *Andersson* i Löbbo, *Andersson* i Tungelsta, *Gustafson* i Vimmerby, *Ericsson* i Sörsjön, *Karlsson* i Munkedal, *Carlström, Janson* i Frändesta och *Jonsson* i Fjäle.

Reservationer:

1) av herrar *Alfred Andersson* och *Carlström*, vilka ansett, att utskottets motivering bort ha följande lydelse:

»Det ogynnsamma skördeutfallet — — — (lika med utskottet) — — — att anlita densamma.

Rörande maximibeloppet för — — — (lika med utskottet) — — — och småböndernas lånebehov. Även utskottet finner — med hänsyn till anslagsbeloppets begränsning och önskvärdheten av att största möjliga antal hjälpbehövande jordbrukare må kunna bispringas — att lånesumman bör maximeras till 1,500 kronor, dock att, då synnerliga skäl äro för handen, lån må kunna beviljas intill 3,000 kronor. Utskottet tillstyrker sålunda den av motionärerna ifrågasatta ändringen i det framlagda förslaget.

Enligt utredningsmännens av — — — (lika med utskottet) — — — någon utskottets erinran.»

2) av herr *Ericsson* i Sörsjön.

Bilaga.

**1940 års utrednings om jordbrukets skuldsättning
förslag
till
kungörelse om krislån till jordbrukare.**

1 §.

Jordbrukare, som på grund av felslagen skörd råkat i sådana svårigheter, att han är i trängande behov av ekonomiskt bistånd, och som gjort vad på honom ankommit för övervinnande av svårigheterna, må kunna erhålla lån av statsmedel (krislån) enligt bestämmelserna i denna kungörelse.

2 §.

Låneverksamheten skall under egnahemsstyrelsens tillsyn omhändervhas av egnahemsnämnderna, vilka äga bevilja lån i den utsträckning medel härtill efter framställning av egnahemsstyrelsen anvisas av Kungl. Maj:t.

3 §.

Krislån må beviljas för inköp av utsäde, gödningsämnen, fodermedel, kreatur eller annat, som erfordras för jordbruksdriftens upprätthållande, eller, i fall där sådant inköp redan skett, för betalning av överhängande gäld.

Inköp, varom i första stycket sägs, förmedlas av egnahemsnämnden, som därvid äger anlita sakkunnigt biträde av hushållningssällskapets tjänstemän.

4 §.

Krislån må beviljas även utan att låntagaren lämnar pant eller borgen. Lån må ej överstiga tretusen kronor; dock må, när synnerliga skäl därtill äro för handen, lån efter egnahemsstyrelsens medgivande kunna beviljas intill femtusen kronor.

I den mån ej annat följer av stadgandet i 12 § skall å krislån ej erläggas ränta.

5 §.

Under de villkor och i den ordning, varom i 9—11 §§ förmäles, må krislån kunna anses helt eller delvis guldets genom att förbättringsarbete utförts å den av låntagaren brukade fastigheten.

I den mån lånets gäldande medelst förbättringsarbete ej medges, skall

lånet återbetalas genom amortering med en femtedel om året med början år 1942. Amortering skall för varje kalenderår erläggas före årets utgång.

6 §.

Ansökan om krislån skall göras hos egnahemsnämnden före den 1 september 1941 och bör åtföljas av styrkta uppgifter angående skördeutfallet år 1940 å den av sökanden brukade fastigheten samt rörande de omständigheter i övrigt, som sökanden vill åberopa.

7 §.

Då lån beviljas, skall tillika föreskrift meddelas rörande lånets användning och sättet för dess utbetalande. Belopp, som avses skola användas för inköp av utsäde, gödningsämnen, fodermedel, kreatur m. m., skall genom egnahemsnämndens försorg utbetalas till vederbörande leverantör.

Egnahemsnämndens beslut rörande låneansökning skall ofördröjligen tillställas sökanden.

8 §.

Sedan lån av egnahemsnämnd beviljats må lånet, mot förskrivning å beloppet, genom egnahemsnämndens försorg utbetalas till låntagaren eller till annan, som i beslutet må hava anvisats.

9 §.

Låntagare, som önskar återbetala lånet eller del därav genom förbättringsarbete, har att senast tre månader efter lånets beviljande inkomma till egnahemsnämnden med arbetsförslag jämte plan och kostnadsberäkning över arbetet.

Såsom förbättringsarbete till gäldande av krislån må ej godkännas andra arbeten än sådana, vilka syfta till höjande av jordbrukets avkastningsförmåga eller förbättring av de hygieniska förhållandena å egendomen och vilka kunna av låntagaren utföras utan att åsamka honom utgifter för anskaffning av redskap eller material i sådan omfattning, att syftet med lånet därigenom komme att äventyras.

Den tid, inom vilken förbättringsarbete skall vara utfört, må ej bestämmas längre än till dess fem år förflutit från lånets beviljande. Förbättringsarbete må ej föreskrivas i större omfattning än som motsvarar det beviljade lånets belopp.

10 §.

Låntagare, som erhållit rätt att till gäldande av lånet helt eller delvis utföra förbättringsarbete, må likväl ej åtnjuta befrielse från gäldande av amortering, med mindre det genom intyg av trovärdig person visas att av föreskrivet förbättringsarbete för varje år minst så stor del blivit utförd, som svarar mot amorteringsbeloppet.

11 §.

Det åligger låntagare att inom tre månader efter den för förbättringsarbetets avslutande bestämda tidpunkten avgiva skriftlig försäkran, att arbetet blivit utfört inom föreskriven tid i överensstämmelse med godkänd plan och kostnadsberäkning. Sådan försäkran skall vara till riktigheten bestrykt av egnahemsombud, jordbrukskonsulent, vandringsrättare, ordförande i styrelse för hushållskrets eller god man vid lantmäteriförrättning.

Har förbättringsarbete fullbordats inom utsatt tid, skall den däremot svarande delen av lånet anses återbetald; ägande låntagaren för sådant fall återbekomma vad han på grund av stadgandet i 10 § må hava erlagt såsom amortering.

Brister låntagare i fullgörande av vad honom enligt första stycket åligger, skall den låntagaren medgivna rätten att till gäldande av lånet eller del därav utföra förbättringsarbete vara förfallen, i följd varav låntagaren har att omedelbart inbetala den del av lånet, som, om förbättringsarbete icke föreskrivits, skolat vara till betalning förfallen.

12 §.

Det åligger egnahemsnämnd att övervaka, att gäldenär fullgör sina skyldigheter i avseende å honom beviljat lån.

Egnahemsnämnd må uppsäga krislån till omedelbar betalning, där det befinnes, att låntagaren genom oriktig uppgift föranlett lånets beviljande eller att han använt lånebeloppet för annat ändamål än som avsetts, eller om låntagaren visar försumlighet att erlægga föreskriven amortering eller annorledes bryter mot vad honom enligt avgiven skuldförbindelse åligger, så ock eljest när sådana förhållanden inträffat att låntagaren med hänsyn till det med lånet avsedda syftet uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta lånet.

Sker uppsägning av lån skall, ändå att ränta eljest ej skolat utgå, å lånet gäldas ränta efter fem procent om året från och med uppsägningdagen.

13 §.

Uppkommer fråga om avskrivning av fordran på grund av utlämnat lån, skall ärendet underställas Kungl. Maj:t.

Denna kungörelse träder i kraft den 1941.
